

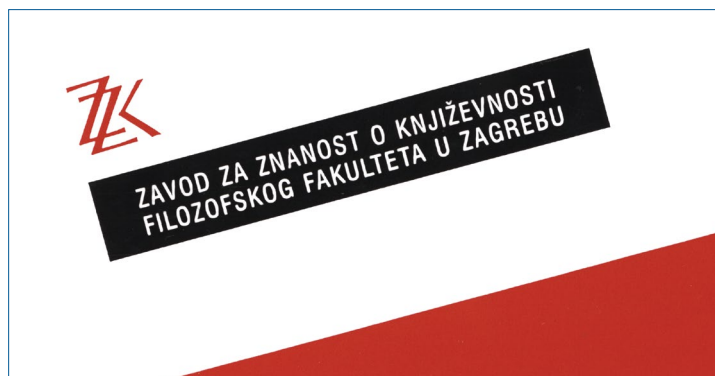
Zavod za znanost o književnosti

U dokumentima Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu Zavod za znanost o književnosti prvi se put spominje godine 1960. kao Institut za nauku o književnosti Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Predstojnici su Zavoda u kronološkome nizu bili Ivo Frangeš, Miroslav Šicel, Stanko Lasić, Aleksandar Flaker, Miroslav Beker, Viktor Žmegač i Dubravka Oraić Tolić. Danijela Lugarić Vukas, trenutno zaposlenica Katedre za rusku književnost Odsjeka za istočnoslavenske jezike i književnosti, imenovana je predstojnicom Zavoda 1. listopada 2013.

RAZVOJ I AKTIVNOSTI ZAVODA

Osnovni je cilj Zavoda najbolje opisan riječima njegovih začetnika, Ive Frangeša, Zdenka Škreba, Josipa Torbarine i Aleksandra Flakera: „unaprjeđivati metode rada na području znanosti o književnosti (...) baviti se teorijom književnosti (...) aktivno raditi na stvaranju i razvijanju naučnog podmlatka (...) i utjecati na modernizaciju nastavničkog procesa (...) obrađivati problematiku različitih grana nacionalne, opće i poredbene književnosti“ (Frangeš i dr. 1960). Zavod za znanost o književnosti niz je godina središnja institucija za znanstvena istraživanja iz područja teorije i povijesti književnosti te metodologije proučavanja književnoga teksta i kulture pri Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Uz zadržavanje interesa prema interdisciplinarnosti i kulturologiji u metodološkome smislu te prema domaćim i srednjoeuropskim književnostima interes je suradnika Zavoda tijekom posljednjeg desetljeća rada, od početka 2010-ih, usmjeren i prema istočnoeuropskim i srednjoeuropskim kulturama u širem smislu. Zavod za znanost o književnosti danas je sastavnica Odsjeka za istočnoslavenske jezike i književnosti, ali svojom djelatnošću i suradničkom mrežom nadilazi odsječke okvire.

Unapređivanje komparatističkih i interdisciplinarnih istraživanja ostvaruje se kroz različite projekte Zavoda, širenje suradnje s drugim odsjecima Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i drugim znanstveno-nastavnim jedinicama u Hrvatskoj (Zadar, Osijek, Rijeka, Pula), kao i sa znanstvenicima iz drugih zemalja iz srednje i istočne Europe (prije svega Ruske Federacije, Mađarske, Njemačke i drugih europskih država). U znanstvenoistraživačkome smislu Zavod svojim djelatnostima odgovara na nekoliko izazova, istaknutih u *Razvojnoj i znanstvenoistraživačkoj strategiji Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu od 2018. do 2023. godine* (2018), prije svega na interdisciplinarnu prioritetnu temu *Kontinuitet i promjene u nacionalnoj kulturi i jeziku te Metodološki i epistemološki izazovi suvremene znanosti*. To usmjerenje potvrđuje nekoliko posljednjih projekata Zavoda sa Sveučilištem ELTE (Budimpešta) i Sveučilištem Humboldt (Berlin), usmjerenih prema problematici položaja, uvjetno govoreći, rubnih književnosti iz srednjoeuropskoga kulturnog kruga u svjetskoj književnosti (2019. godine) te strategijama dokumentarizma u suvremenim srednjoeuropskim književnostima. U njima su sudjelovali znanstvenici koji djeluju unutar različitih studijskih programa pri Filozofskome fakultetu: Marijan Bobinac, Milka Car Prijić i Jelena Spreicer (Germanistika), Tomislav Brlek (Komparativna književnost), Tatjana Jukić (Anglistika), Zrinka Božić, Zvonimir Glavaš, Maša Kolanović i

Logo Zavoda za znanost o književnosti.

latnost Zavoda bila je najintenzivnija 1970-ih godina, kada Slavko Goldstein u Zavodu osniva Sveučilišnu nakladu Liber s prvim izdavačkim savjetom u kojem su bili sveučilišni profesori Miroslav Beker, Ivo Franješ, Mladen Kuzmanović, Vladimir Vratović, Vice Zaninović, Mate Zorić i Viktor Žmegač. Izdaju se reprinti značajnih i rijetkih knjiga hrvatske kulturne baštine, časopis *Croatica* te izdanja Instituta, odnosno Zavoda za znanost o književnosti. Tako je u suizdavaštvu s izdavačkim poduzećem Mladost izašlo sedam knjiga *Povijesti svjetske književnosti*, pokrenuta je edicija zbornika sa znanstvenih skupova ili kao rezultata rada na projektima (primjerice *Hrvatska književnost u evropskom kontekstu*, *Komparativno proučavanje jugoslavenskih književnosti*, *Hrvatsko-talijanski književni odnosi* te *Pojmovnik ruske avangarde*, za koji su posebno zaslužni Aleksandar Flaker i Dubravka Ugrešić), pokrenuta je književnoteorijska serija „Biblioteka L“. Brojni naslovi dobitnici su uglednih nagrada: *Sukob na književnoj ljevici* Stanka Lasića, *Ideja i priča* Mivoja Solara, *Stilske formacije* Aleksandra Flakera, *Književno stvaralaštvo i povijest društva* i *Težišta modernizma* Viktora Žmegača te *Hrvatska versifikacija* Ivana Slamniga. Osamostaljivanjem Libera 1980-ih godina Zavod postaje mali sveučilišni nakladnik specijaliziran za književnoznanstvena izdanja. Uz posebna izdanja profiliraju se tri samostalne edicije: *Enciklopedija hrvatske književnosti* (niz monografija o hrvatskim piscima i slavistima), *Zbornici* (*Književni barok*, *Suvremeno hrvatsko pjesništvo*, *Intertekstualnost & intermedijalnost*, *Tropi i figure* i dr.) te novi niz „Biblioteke L“. Od 1991. do 2002. godine u „Biblioteci L“ objavljena su 23 naslova, među kojima dva nagrađena: *Duh secesije i impresionizma* Viktora Žmegača te *Prostor pjesme* Branka Vuletića.

Početak 1990-ih sveučilišna reforma donosi promjene i u Zavodu: koordinacija projekata i organizacija znanstvenih skupova individualiziraju se, a broj zaposlenih smanjuje. Na projektima Zavoda tri su znanstvene novakinje doktorirale: Ana Lederer (2002), Dubravka Zima (2004) i Danijela Lugarić Vukas (2010). Izdavačka se djelatnost održavala sve do 2002. godine, kad objavljivanje naslova iz područja znanosti o književnosti postaje sastavnim dijelom izdavačke djelatnosti fakultetske izdavačke kuće FF press. Od početka 2000-ih do 2013. godine Zavod je održavao, vodio i koordinirao različite interdisciplinarnе projekte, primjerice o kulturnim stereotipima i imagologiji u srednjoeuropskome kulturnom prostoru i odnosu središta i periferije u književnosti i kulturi (s Institutom za mađarsku književnost i kulturalne studije, ELTE, Budimpešta; voditeljica D. Oraić Tolić) te je u okvirima toga projekta objavljeno nekoliko zapaženih zbornika iz područja kulturologije, imagologije i komparatistike. Tijekom 2010-ih godina Zavod je u suradnji s Hrvatskom sveučilišnom nakladom i FF pressom i pod uredništvom D. Lugarić Vukas pokrenuo treću seriju „Biblioteke L“, u sklopu koje je od 2017. do 2023. godine objavljeno 15 studija. U suradnji s Knjižnicom Filozofskoga fakulteta izrađuje se elektronički repozitorij studija iz prve i druge serije „Biblioteke L“. Iz novije serije knjiga dvije su

Marina Protrka Štimec (Kroatistika), kao i suradnice s Instituta za etnologiju i folkloristiku (Marijana Hameršak) i Fakulteta hrvatskih studija (Dubravka Zima). Godine 2023. Filozofski je fakultet, na inicijativu Zavoda, potpisao bilateralni ugovor sa Sveučilištem ELTE koji će omogućiti daljnji razvoj istraživanja i suradnje.

Sve do 1990-ih godina dvije su osnovne djelatnosti Zavoda bile koordinacija znanstvenoga rada književnih katedara Fakulteta (znanstvenih projekata, znanstvenih skupova i međunarodne suradnje) te izdavačka djelatnost. Izdavačka dje-

Suradnici Zavoda na konferenciji, Crikvenica, 2022.

nagrađene: *Frakture dječje književnosti: od slikovnice do lektire, od Agrama do El Shatta* Marijane Hameršak i *Tri lica autora. Miłosz, Różewicz, Herbert* Đurđice Čilić.

Mimo izdavačke djelatnosti i istraživanja na projektima aktivnost Zavoda uključuje i rad u nastavi. Suradnici Zavoda aktivno sudjeluju u izvođenju nastave na prijediplomskim, diplomskim i doktorskim studijima pri Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu kao i na drugim institucijama. U nastavničkom radu koriste se rezultati zavodskih istraživačkih projekata. Tiskana izdanja Zavoda za znanost o književnosti aktivno se koriste u nastavničkom procesu.

U sklopu Zavoda organizirano je četrdesetak znanstvenih skupova. Među njima redovito su se održavali *Pojmovnik ruske avangarde*, tj. od 1993. godine *Zagrebački pojmovnik kulture 20. stoljeća*, te *Hrvatska književnost u evropskom kontekstu* u suradnji s Mađarskim institutom za književnost (voditelji V. Žmegač i D. Oraić Tolić). U novije vrijeme, pod predstojništvom D. Lugarić Vukas, održane su tri međunarodne konferencije s mađarskim Društvom za istraživanje opće književnosti (Association for the Study of General Literature pri Sveučilištu ELTE, Budimpešta), iz kojih su proizašle dvije kolektivne bilingvalne (engleski i njemački) monografije objavljene kod izdavača Praesens Verlag i Böhlau Verlag. Osim D. Lugarić Vukas i mađarskih kolega zbornike je uredila M. Car Prijić s Odsjeka za germanistiku, a u njihovoj je izradi sudjelovao i niz zaposlenika drugih neofiloloških studija Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Takva intenzivna međustudijska i međunarodna suradnja, ostvarivana od 2010-ih godina, Zavod čini iznimnim i specifičnim znanstvenoistraživačkim institutom za književnoznanstvena i kulturološka istraživanja.

SURADNJA S CENTROM ZA TEORIJSKA ISTRAŽIVANJA U HUMANISTICI

Osim zadržavanja težišta istraživanja prema ovdje opisanim i do sada utabanim putanjama razvoja Zavod za znanost o književnosti u budućnosti će surađivati i s Centrom za teorijska istraživanja u humanistici (Centre for Theoretical Research in Humanities), osnovanom po uzoru na neke svjetske centre sličnih ambicija i s obzirom na bogatu teorijsku tradiciju i kapacitet Filozofskoga fakulteta. Cilj i svrha Centra povezivanje je postojećih istraživačkih, izdavačkih, diseminacijskih i nastavnih aktivnosti koje se provode u okviru različitih humanističkih disciplina, a u kojima je naglasak upravo na teoriji: od teorije književnosti, teorije umjetnosti, teorije povijesti, intelektualne povijesti, filozofije, etnologije, kulturne antropologije i epistemologije znanosti do kulturalnih i medijskih studija. Osim prema interdisciplinarnosti i transdisciplinarnosti u humanističkim teorijama Centar je usmjeren na njihovo povezivanje sa srodnim teorijskim tendencijama u društvenim i drugim znanstvenim granama i disciplinama. U skladu s tim načelima Centar promiče suradnju s različitim zainteresiranim partnerima (istraživačkim, obrazovnim, kulturnim, nevladinim organizacijama). Pored toga Centar će se kroz svoje projekte uključivati u postojeće mreže srodnih institucija koje podržavaju domaće i međunarodne organizacije te sudjelovati u domaćim i međunarodnim projektima i programima. Aktivnosti Zavoda i novoosnovanoga Centra odgovarat će na nekoliko strateških znanstvenoistraživačkih tema Filozofskoga fakulteta (uz već ranije navedene to su teme *Izazovi obrazovanja u društvenome, tehnološkome i kulturnome kontekstu te Različitosti, identiteti i društvene nejednakosti*), ali će se preusmjeriti i na detaljnija promišljanja postojećih te humanističkim i društvenim znanostima zajedničkih teorijskih paradigmi.

Danijela Lugarić Vukas
Zrinka Božić

LITERATURA

- Frangeš, I.; Škreb, Z.; Torbarina, J.; Flaker, A.; Tadijanović, D.; Čelar, J.; Šojat, O.; Kapetanić, D. *Zaključci o razgraničenju djelatnosti Instituta za književnost Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti i Instituta za nauku o književnosti Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Institut za književnost, 1960.
- Razvojna i znanstvenoistraživačka strategija Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu od 2018. do 2023. godine*. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2018, 13–23. Dostupno na: <https://web2020.ffzg.unizg.hr/wp-content/uploads/2020/06/Razvojna-i-znanstveno-istra%C5%BEiva%C4%8Dka-strategija-FFZG.pdf> (6. 10. 2023).